

В статье рассматривается роль педагогической практики в подготовке специалиста.

In the article the role of pedagogical practice in preparation of specialist is examined.

УДК 377.35:33

Жукович-Дородних Н. М.

СУПЕРЕЧНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ I-II РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

В статті розглянуто дослідження суперечностей, що стримують розвиток освіти України на сучасному етапі, визначено суперечності професійної підготовки студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, виявлено шляхи їх вирішення.

Постановка проблеми. Освіта – один з найдавніших соціальних інститутів, що викликана потребами суспільства відтворювати і передавати знання, уміння, навички, готувати нові покоління для життя, готувати суб'єктів соціальної дії для вирішення економічних, соціальних, культурних проблем, що стоять перед людством. Освіта належить до таких інституцій, від якості й ступеня розвитку яких безпосередньо залежать прогрес суспільства загалом і людської особистості, зокрема. З іншого боку, стає очевидним, що мають місце глобальні проблеми розвитку людської цивілізації, нинішній етап якого характеризується рядом суттєвих криз: економічною, екологічною, енергетичною, інформаційною, незадовільним становищем суспільної моралі, етики, загальної культури.

В останнє десятиліття в цій галузі дійсно зроблено немало. Практично сформована нормативно-правова база освіти; підготовлене нове покоління підручників (хоча й не досконалих) для загальноосвітньої школи; нормою стає обов'язкове набуття загальної середньої освіти; здійснюється перехід до ступеневої системи навчання у вищій школі; трансформується гуманітарна освіта; розпочався перехід до 12-річного терміну навчання і прогресивної моделі оцінювання знань учнів. Освіта України все більш викристалізовується як цілісна система, що розвивається у відповідності з потребами державотворення, національними інтересами, європейським і світовим досвідом. Разом з тим, цей процес стримують соціально-економічні, політичні суперечки, невідповідність законодавчої бази сучасним умовам, відсутність загальнонаціональної ідеології реформування освіти [1].

Тому є необхідним дослідження суперечностей, що стримують розвиток освіти на сучасному етапі та виявлення напрямів їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання реформування освіти України все частіше підіймаються науковцями, і доказом цього є проведення міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференцій, висвітлюючих проблеми освіти на сучасному етапі. Вивченню проблем освіти з позицій соціальної філософії присвячені роботи українських авторів В.П.Андрущенко, А.І.Атоян, О.А.Базалук, А.К.Бичко, І.В.Бичко, В.П.Бех, І.В.Бойченко, Г.І.Волинка, М.М.Гошовський, Л.А.Губерський, В.С.Журавський, І.А.Зязюн, А.І. Кавалеров, В.П.Кіпень, В.Й.Коцюбинський, І.Т.Кучерявий, В.Г.Кремень, М.І.Михальченко, В.Г.Нестеренко, Г.Г.Поченцов, Ф.М.Рудич, О.П.Склярів, Т.І.Ящук, С.В.Шевцов та ін., а також праці російських авторів (Р.Ф.Абдеев, О.І.Волков, О.Г.Здравомислов, О.О.Зинов'єв, Є.В.Кремеров, В.М.Рудгайзер, С.С.Фролов та ін.).

Проблеми підвищення рівня підготовки випускників вищої школи, у тому числі й економічної, особливо актуальні на сучасному етапі розвитку суспільства. Можливості

реформування професійної освіти в Україні аналізуються у працях Н.Г.Ничкало, І.Л.Лікарчук, А.Чабана та ін. Певне значення для нас мали наукові положення теорії професійної підготовки фахівців у вищій школі, викладені в працях А.М.Алексюка, С.І.Архангельського, Ю.К.Бабанського, С.Я.Батишева, І.А.Зязюна, Б.І.Коротяєва, В.Г.Кременя, Н.Г.Ничкало та ін.

Формулювання цілей статті. Основною метою статті є дослідження суперечностей, що стримують розвиток освіти на сучасному етапі, визначення суперечностей професійної підготовки студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, виявлення напрямів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Зміни, які відбуваються в суспільно-економічному середовищі України та світу, вносять суттєві корективи в зміст підготовки спеціалістів, сприяють зростанню уваги суспільства до підготовки висококваліфікованих спеціалістів. Підготовка майбутнього фахівця до виконання ним посадових обов'язків є складною та багатогранною. Її успіх залежить від того, якою мірою скоординовані зусилля фахової підготовки. Ґрунтовні знання студентів, професійні уміння, власні переконання, ціннісні орієнтації здобуваються під час професійного навчання. Випускник вищої школи – це спеціаліст, який отримав відповідну професійну підготовку, швидко орієнтується в нових, стрімко змінюючихся ситуаціях, самостійно вирішує фахові завдання. Це має забезпечити лише високорозвинена система освіти, яка, на жаль, окрім досягнень, має й суттєві суперечності.

Академік НАН України Михайло Згуровський [2], визначаючи певні суттєві перетворення, що вже відбулися у вищій освіті (введення інституту приватної освіти, значне оновлення структури і напрямків підготовки, демократизація управління та інше), визнає, що сьогодні вона стоїть перед необхідністю нових реформ, що обумовлені як потребами українського суспільства та євроінтеграційними тенденціями, так і її глибинними суперечностями:

- Суперечність між сферою вищої освіти і ринком праці. Якщо раніше сфера вищої освіти співпрацювала з ринком праці в режимі кооперації, допомагаючи йому і майбутньому персоналу задовольнити взаємний попит, то зараз ситуація корінним чином змінилася. Інтелектуально місткі сектори вітчизняної економіки майже повністю деградували. Попит на ринку праці в основному залишився на представників сфери послуг, де практично не потрібні науково орієнтовані знання для створення нового, а вимагаються лише обізнаність з предметною галуззю, певні навички і практичний досвід.

- Суперечності в системі освіти. Конфлікт між потребою в системі освіти і непотрібністю знань, які вона надає, обумовив низку суперечностей внутрішнього і зовнішнього характеру.

По-перше, не сприйняття студентами складних багатофункціональних і міждисциплінарних знань зароджується на етапі отримання ними середньої освіти, яка у масовому вимірі суттєво втратила свої якісні характеристики і все більше відстає від вимог вищої школи, особливо в природничій компоненті.

По-друге, початково слабка підготовка студентів закріплюється не продуманими, не зорієнтованими на потреби ринку праці та суспільства навчальними програмами і неадекватним змістом навчальних курсів. Відірваність (у переважній більшості випадків) університетських кафедр від ринку праці, їх замкнутий характер діяльності, небажання інтегруватися до більш широкої наукової співдружності на національному і міжнародному рівнях призводить до того, що дуже часто навчальні програми і зміст навчальних курсів створюються не під запити ринку праці й потреби суспільства, а під персональні вміння, знання й професійні кондиції викладачів кафедр.

По-третє, значною проблемою вищої школи є практично повна «відрізаність» університетських викладачів від передової науки. Практично втрачена система відтворення якісних підручників і навчальних посібників для вищої школи.

По-четверте, екстенсивний розвиток сфери вищої освіти як її реакція на зниження затребуваності молоді ринком праці та іншими інститутами держави призвів до наростання суперечності між ринком освітянських послуг, що постійно розширювався, і необхідністю забезпечення якості навчання.

По-п'яте, мають місце певні «викривлення» в розумінні автономії та академічних свобод українських університетів та їх головної місії в державі.

По-шосте, у зв'язку з суттєвим зменшенням попиту на випускників більшості ВНЗ та на результати їх наукових досліджень для обґрунтування доцільності свого існування ці заклади змушені перед зовнішнім світом створювати враження успішної «діяльності», штучно зміцнювати свій рейтинг для збереження конкурсів та інше.

- Формування «нової ментальності» в освіті. За останні роки відбулися також суттєві зміни й у ставленні студентів та викладачів ВНЗ до процесу навчання. У зв'язку з тим, що складні, науково насичені знання стають незатребуваними на ринку праці України, а носії таких знань, як правило, приречені на принизливий соціальний статус у новому укладі суспільства, у студентів почав формуватися стійкий стереотип щодо того, як їх мають навчати, а саме: «навчання – це комфортний процес, який має приносити лише задоволення і не повинен передбачати якихось зусиль студентів над собою» [2].

Доктор філософських наук, професор, член-кореспондент АПН України Віктор Андрущенко вказує на такі суперечності, що стримують розвиток освіти:

- по-перше – це внутрішні суперечності, оскільки освіта – це консервативна система, яка надто обережно сприймає нововведення й надто повільно перебудовується. Ця суперечність знаходиться всередині нас самих: ми маємо навчитись бачити нове, розуміти його сенс і сприймати його як необхідність, обумовлену часом і новими соціокультурними реаліями.

- Друга, не менш вагома суперечність розгортається в царині педагогічної теорії. Ми пишаємось Макаренком і Сухомлинським. Їх теоретичний і практичний досвід унікальний. Його потрібно вивчати і вивчати. Те ж саме можна сказати й про такі видатні імена, як Ващенко, Русова, Стешенко. Але сьогодні цього замало! Життя рухається вперед і теорія не може не розвиватись. На жаль, ми надто «повільно думаємо», багато чого не знаємо, мало експериментуємо. Незважаючи на наявність потужних педагогів і вчених, «хорошої педагогічної теорії» в Україні все ще не створено. Педагогічна наука (як і освітянська практика загалом) потребують більш вагомої й розгалуженої підтримки з боку держави і суспільства.

- Третя суперечність – зовнішня, яка стримує реформу галузі, можливо, ще більш відчутно, ніж дві внутрішні. Держава має скорегувати пріоритети. Із кризи суспільство виведуть не «політичні краснобаї» і «нові українці», а вчені і виробничники, які створять нові технології, в тому числі й педагогічні, і впровадять їх у практику [3].

Отже, можна зробити висновок, що на сучасному етапі освіта України має як зовнішні, так і внутрішні суперечності, що потребують подолання виокремлених негативних тенденцій.

Важливе значення для забезпечення якісного функціонування суспільства та його базису – економічної системи, має фахова підготовка фінансистів, економістів, політиків і законодавців. На жаль, рівень професійних знань і культури економічного мислення частини працівників різних ланок політичної та економічної систем не повною мірою відповідає сучасному розвитку суспільства. У нашій фінансовій системі це проявляється в неефективному використанні фінансових інститутів та інструментів, тому підготовка економістів має передбачати комплексне поєднання теоретичних знань із практичними навичками, вивчення іноземних мов, стажування не лише в Україні, а й за кордоном. Саме такий підхід формує в майбутнього економіста основи системного мислення, соціальної відповідальності [4].

У ході дослідження формування професійних умінь студентів економічних спеціальностей нами вивчались проблеми та суперечності професійної підготовки

студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації.

У сучасних умовах студентам ВНЗ I-II рівнів акредитації, щоб стати справжніми фахівцями у будь-якій галузі трудової діяльності, потрібно засвоювати все більший обсяг навчального матеріалу. При цьому мова йде не тільки про кількісний приріст знань, але й про глибоку якісну перебудову всієї системи навчально-виховної діяльності вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації. Як вважає Орест Кійко, завідувач кафедри Національного лісотехнічного університету України (м. Львів), «... не варто переобтяжувати студентів зайвою інформацією, яка є загальнодоступною. Я маю на увазі, що не варто її (інформацію) зазубрювати, якщо вона з'явиться на екрані дисплею майже миттєво у разі необхідності. Логічніше зосередитись на певних вміннях, які точно знадобляться для майбутньої професії... Цілком логічною видається думка про те, що на кожному з етапів безперервної освіти учень повинен оволодівати тими вміннями, навичками і знаннями, які знадобляться йому в майбутньому» [5].

Результати вивчення професійної діяльності випускників ВНЗ I-II рівнів акредитації та студентів-практикантів свідчать, що вони в достатньому обсязі володіють сучасними професійними знаннями, однак недостатньо підготовлені до реальної практичної діяльності. Молоді фахівці не підготовлені до планування та організації виробничих процесів, не вміють аналізувати виробничо-технологічні ситуації і на цій основі самостійно приймати ефективні рішення, не завжди виявляють творчий підхід до вирішення традиційних професійних завдань. Усе це ускладнює процес їх адаптації на виробництві, загострює проблеми професійного і соціального становлення.

Ми цілком погоджуємось з результатами дослідження В.Т.Лозовецької, яка виявила суперечності професійної підготовки молодшого спеціаліста, а саме:

- між предметним характером навчання і інтегрованим характером сучасної професійної діяльності молодшого спеціаліста;
- між теоретичними знаннями майбутнього молодшого спеціаліста та його вмінням застосовувати їх при розв'язанні виробничих завдань в умовах реального виробництва;
- між функціональними обов'язками посад молодшого спеціаліста на виробництві і рівнем їх відтворення в навчальному процесі;
- між існуючим навчально-програмним забезпеченням професійного навчання молодшого спеціаліста і навчально-програмним забезпеченням підготовки в умовах ступеневої неперервної освіти;
- між свідомим засвоєнням навчальної інформації і професійною відповідальністю майбутнього молодшого спеціаліста за кінцевий результат виробничої діяльності в умовах реального виробництва [6].

Безумовно, існують й інші суперечності в професійному навчанні молодшого спеціаліста, але ми зупинились на тих, які мають безпосереднє відношення до його практичної діяльності за фахом.

Результати проведеного нами констативного експерименту засвідчили, що існуюча професійна підготовка молодшого спеціаліста не відповідає сучасним соціально-економічним потребам виробництва. Молодший спеціаліст, підготовлений на основі існуючої системи професійної підготовки володіє професійними вміннями середнього (репродуктивного) та низького (інтуїтивного) рівнів.

Практика показує, що існуюча підготовка молодшого спеціаліста в галузі економіки не моделює в навчальному процесі його функціональні посадові обов'язки, не враховує інтегративний характер професійної діяльності в умовах конкретних підприємств. Це призводить до уповільнення його професійної адаптації на конкретних підприємствах галузі. Навчально-програмне забезпечення існуючої підготовки молодшого спеціаліста не відтворює реальні професійні умови його діяльності на конкретних виробничих підприємствах.

Подальше підвищення рівня підготовки молодшого спеціаліста в умовах ступеневої неперервної освіти виявило невідповідність навчально-програмної документації вимогам підготовки в системі вищих навчальних закладів спорідненого профілю (дублювання та повторення навчального матеріалу тощо).

У контексті нашого дослідження процесу формування професійних умінь студентів економічних спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки «молодший спеціаліст» найбільш суттєвими ми вважаємо такі суперечності та шляхи їх вирішення:

- Між предметним характером навчання й інтегрованим характером сучасної професійної діяльності молодшого спеціаліста. При вирішенні даної суперечності у процесі практичної фахової підготовки необхідно застосовувати спеціально розроблені навчально-виробничі задачі, що потребують комплексного застосування знань і вмінь різних навчальних дисциплін, ширше застосовувати міжпредметні зв'язки.

- Між теоретичними знаннями майбутнього молодшого спеціаліста та його вмінням застосовувати їх при розв'язанні виробничих завдань в умовах реального виробництва. У процесі практичної фахової підготовки студентів економічних спеціальностей необхідно впроваджувати сучасну техніку та технології, сучасні засоби обробки інформації, програмне забезпечення тощо, це сприятиме самостійному творчому застосуванню знань і формуванню професійних умінь високого творчого рівня. “Системне виконання таких завдань на всіх етапах підготовки молодшого спеціаліста сприяє моделюванню його професійної діяльності, формуванню умінь щодо самостійного творчого застосування ним знань і вмінь в умовах нетипових виробничих ситуацій” [6].

- Між функціональними обов'язками посад молодшого спеціаліста на виробництві і рівнем їх відтворення в навчальному процесі. Вирішення даної суперечності можливе в процесі моделювання професійної діяльності, максимально наближеної до реальних умов виробництва. З досвіду роботи в Коледжі технологій та дизайну Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (м.Луганськ) при підготовці студентів економічних спеціальностей запроваджена Навчально-тренувальна фірма “Силует”, яка максимально відтворює у навчальному процесі реальні виробничі умови. Така технологія підготовки спеціалістів у галузі економіки та підприємництва дозволяє готувати конкурентноспроможних фахівців завдяки цілісності теоретичної та практичної підготовки. Студенти отримують знання не відірваними з контексту діяльності підприємства, а в сукупності, цілісності діяльності всіх структурних відділів фірми – віртуальному прообразу будь-якого чинного підприємства.

- Між існуючим навчально-програмним забезпеченням професійного навчання молодшого спеціаліста і навчально-програмним забезпеченням підготовки в умовах ступеневої неперервної освіти. Сьогодні проводиться робота з узгодження планів і програм Коледжу технологій та дизайну Луганського національного університету імені Тараса Шевченка щодо підготовки фахівців у галузі економіки і підприємництва та розробка наскрізних навчальних планів, що дозволить усунути дублювання навчального матеріалу та його повторення. Крім цього, важливим є узгодження терміну навчання молодшого спеціаліста на наступних вищих освітніх рівнях.

Оскільки в процесі підготовки молодшого спеціаліста значна увага приділялась вивченню спеціальних дисциплін, то студенти можуть навчатись за індивідуальними планами, вивчаючи на більш високому теоретичному та науковому рівні лише певні розділи спеціальних предметів. Це дає змогу молодшому спеціалісту за більш короткий термін підвищити професійний рівень підготовки, сприяє самореалізації і самовдосконаленню фахівця як особистості.

Отже, підходи до вдосконалення й впорядкування навчально-програмної документації професійної підготовки майбутніх фахівців повинні передбачати дотримання принципів ступеневої неперервної освіти щодо її наскрізної професіоналізації, гнучкості й мобільності.

Дослідивши основні суперечності професійної підготовки студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації та шляхи їх вирішення, можемо виділити основні напрями організаційно-методичного забезпечення фахової практичної підготовки: професійна спрямованість усіх циклів дисциплін; реалізація особистісно-орієнтованого підходу до практичної підготовки студентів; удосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців у навчальному закладі і на виробництві, що має стати наступним завданням в подальшому дослідженні.

Література:

1. В. П. Андрущенко, Реальність освіти: проблема деміфологізації. <http://sofy.kiev.ua/pf2/andru.htm>
2. Михайло Згуровський, Дипломована псевдоосвіта, або суперечності перехідного періоду у сфері вищої освіти України., <http://www.dt.ua/3000/3300/52615/>
3. Віктор АНДРУЩЕНКО, Освіта – стратегічний ресурс розвитку цивілізації. Газета «День», 21 липня 2009 року. <http://www.day.kiev.ua/61629/>
4. Віктор Базилевич, <http://www.viche.info/journal/782/>
5. Орест Кійко | <http://www.experts.in.ua>
6. Лозовецька Валентина Терентіївна. Теоретико-методологічні основи професійного навчання молодшого спеціаліста сільськогосподарського профілю: Дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Національний аграрний ун-т. – К., 2002. – 579 арк. – Бібліогр.: арк

В статье рассмотрены исследования противоречий, которые сдерживают развитие образования Украины на современном этапе, определены противоречия профессиональной подготовки студентов экономических специальностей высших учебных заведений I-II уровней аккредитации, выявлены пути их решения.

The article describes the study of contradictions that hinder the development of education in Ukraine at the present stage, identified the contradictions of training students of economic specialties of higher educational establishments of I-II levels of accreditation, identified ways to address them.

УДК 378

Заїка О. В.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З МЕТОДІВ ЗОБРАЖЕНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ

У статті розглядається методичне забезпечення індивідуальних занять з курсу проєктивної геометрії, зокрема йдеться про метод зображень. Автор пропонує три індивідуальні роботи, виконання яких сприятиме засвоєнню студентами необхідного мінімуму знань та вмінь з даного модулю.

Постановка проблеми. В умовах Болонського процесу відбувається перерозподіл навчального навантаження. Тепер розрізняють аудиторну, самостійну та індивідуальну роботу студентів; причому лише половина відведеного часу на вивчення певного курсу припадає на аудиторну. Таким чином, збільшується увага, яка приділяється самостійній освіті студентів, їх умінню розв'язувати поставлені завдання самостійно. У зв'язку з цим є необхідність у вдосконаленні методичного забезпечення такого виду роботи студентів у процесі вивчення певного курсу.

Курс проєктивної геометрії, який викладається у педагогічних ВНЗ за вибором студента, але є досить важливим для подальшої діяльності майбутніх учителів математики, містить у собі питання методів зображень, з якими весь час має справу вчитель, виконуючи рисунки на дошці для доведення теорем чи розв'язування задач та